

فصل ۲: انواع دانش و منابع دانشی سازمان

دوره دکتری تخصصی
نسخه شماره یک / پاییز ۱۳۹۶
پایگاه دانشگاهی دکتر روح اله تولایی
<http://faculties.sbu.ac.ir/~tavallaei>

تهیه و تنظیم:
دکتر روح اله تولایی
(عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی)

مقدمه:

- دانش، مهمترین نوع سرمایه های معنوی سازمان و اولین منبع استراتژیک سازمانهای یادگیرنده در عصر دانش است.
- انواع مختلف دانش دارای کاربردهای گوناگونی در زمینه مدیریت کردن دانش می باشند. (سیستمها، فرایندها، دانشکاران و تولید متفاوت)
- همچنین با مقایسه انواع دانش می توان درک بهتری از مفهوم دانش موجود و مطلوب سازمان به وجود آورد.
- منابع خلق و اکتساب دانش در درون و بیرون از سازمان وجود دارد که باستی این منابع شناسایی و راه های تسهیم آن مشخص شود.

بررسی مفهوم دانش در منابع اسلامی:

- هیچ مکتبی به اندازه‌ی اسلام برای دانش، معرفت و آگاهی ارزش قائل نیست و هیچ دینی مانند دین مبین اسلام، انسان‌ها را از خطر جهل بر حذر نداشته است.
- پیامبر اکرم(ص) می‌فرماید: «دانش، اساس همه‌ی ارزش‌ها و جهل (نادانی و ناآگاهی)، ریشه‌ی همه‌ی انحرافات و مفسد فردی و اجتماعی است.»
- از نظر اسلام، انسان‌ها در هر حرکت و کاری نیاز به دانش و آگاهی دارند و تمام اعتقادات، اخلاق و اعمال انسان‌ها باید مبنای دانشی داشته باشد.

بررسی مفهوم دانش در منابع اسلامی_ ادامه:

□ انواع مفاهیم دانش:

- بررسی دقیق موارد کاربرد واژه‌ی دانش و معرفت در منابع اسلامی نشان می‌دهد که دانش به‌طور کلی دارای دو مفهوم است: یکی را حقیقت و اصل دانش می‌نامیم و دیگری را ظاهر و فرع آن. لذا از نظر اسلام، دانش، حقیقت و جوهری دارد و ظاهر و پوسته‌ای.
- «وَيُرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ» (آنان که دانش یافته‌اند، می‌دانند که آنچه از جانب پروردگارت بر تو نازل شده، حق است) (سبأ/۶)
- «وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ» (خداوند او را دانسته و با آگاهی گمراه گردانید) (جاثیه/۲۳)

بررسی مفهوم دانش در منابع اسلامی_ ادامه:

□ ابزارهای کسب دانش:

- در علوم غربی، صرفاً حواس ظاهری و عقل محاسبه گر انسان مادی بعنوان ابزار کسب دانش مورد استفاده قرار میگیرد.
- خودسازی، توانمندی هایی را برای انسان ایجاد میکند که افراد صرفاً مادی آن را درک نمی کنند. البته این قابلیت ها و توانمندی های روحی انسانی گاهی از راه های غیرشرعی کسب می شود مانند مرتاض های هندی، و گاهی شرعی است که این راه می تواند زمینه تابش نور الهی را ایجاد کند و انسان متعالی را قادر می شود ماوراءپدیده های مادی را درک کند.
- بدین ترتیب فراتر از سلسله مراتب داده، اطلاعات و دانش، دستیابی به حکمت با مجموع ابزارهای شناخت مادی و غیرمادی امکان پذیر خواهد بود. چراکه ماورای دنیای احساسات ما و معادلات و محاسبات بشری مبتنی بر حواس ظاهری، عالم دیگری نیز وجود دارد (در دنیا، برزخ و قیامت).

بررسی مفهوم دانش در منابع اسلامی_ ادامه:

□ ابزارهای کسب دانش از دیدگاه منابع اسلامی عبارتند از:

(۱ حس، ۲ عقل، ۳ شهود و مکاشفه، و ۴ وحی و الهام

1. فراگیرترین ابزار معرفت و شناخت، حس است.
2. عقل مرکز شعور و ادراک در وجود انسان است و وظیفه ی آن ترکیب، تجزیه، انتزاع، تعمیم، و تعمیق مفاهیم است که جایگاه محوری در کسب دانش دارد.
3. شهود و مکاشفه یعنی واقعیت را بدون واسطه، آنگونه که هست بیابیم. بخشی از معرفت های شهودی برای همه انسان ها فراهم هستند؛ مانند معرفت به خود، معرفت به قوای خود، و معرفت به حالت نفسانی.
4. انسان های عادی قادر به استفاده از ابزار وحی و الهام نیستند و تنها به واسطه پیامبران و امام معصوم علیهم السلام، به منبع وحی و الهام دسترسی دارند.

بررسی مفهوم دانش در منابع اسلامی_ ادامه:

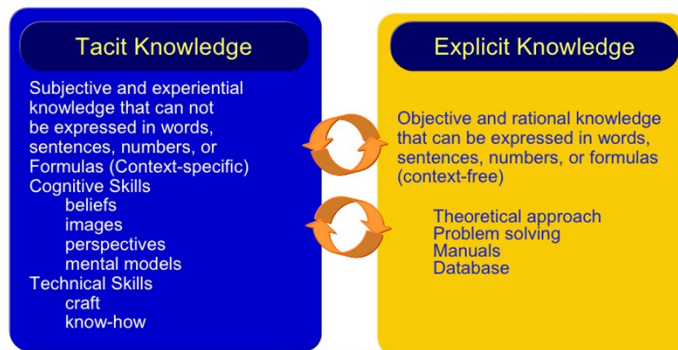
□ ابزارهای کسب دانش:

الف) حس، ب) عقل و ج) قلب

- کسب دانش به وسیلهی ابزارهای فوق، از راههای گوناگونی امکان پذیر است.
- **راههای کسب دانش به وسیلهی ابزارهای حس و عقل عبارت اند از:**
- ۱- تفکر، ۲- آموختن، ۳- عبرت گرفتن، ۴- تجربه اندوزی، ۵- شناخت ضدها.
- **قلمروهای اختصاصی ابزارهای معرفت قلبی عبارت اند از:**
- ۱- حقیقت خداوند؛ ۲- حقیقت پیامبران، امامان و مؤمنان؛ ۳- حقیقت روح؛ ۴- احکام فقهی (فردی و اجتماعی) (محمدی ری شهری، ۱۳۷۹).

انواع دانش از نظر نوناکا:

Two Types of Knowledge

Spiral up through dynamic interaction
Analog-Digital Synthesis

انواع دانش از نظر جورنا:

جزوه آموزشی

مدیریت دانش سازمانی

➤ رنه جورنا (Jorna, 2001) در مقاله با عنوان «انواع دانش و اشکال مختلف

سازمانی» سه نوع دانش را نام می برد:

۱- دانش ضمنی (نهان): که قابل مشاهده نبوده و در تجارب، فرهنگ و ارزش‌های

یک فرد یا سازمان نهفته است.

۲- دانش صریح: آشکار و کدگذاری شده است.

۳- دانش نظری یا تنوریکی: دانشی است که از تخصص‌های عمیق افراد سرچشمه

می گیرد. ویژگی‌های این نوع دانش، بیشتر شبیه دانش ضمنی است.

انواع دانش از نظر ماشلپ:

جزوه آموزشی

مدیریت دانش سازمانی

۱- دانش عملی: در کارها، اقدامات و تصمیم‌گیری‌های انسان استفاده می‌شود. دانش سیاسی، دانش

حرفه‌ای، دانش مربوط به کسب‌وکار و دانش‌های تجربی دیگر از این نوع هستند؛

۲- دانش عقلانی: ارضاکنده‌ی کنجکاوی‌های عقلانی و منطقی است. این دانش، به عنوان بخشی از

دانش‌های انسان‌گرایانه قلمداد می‌شود؛

۳- دانش تفریحی: در مقابل دانش عقلانی مطرح می‌شود. این نوع دانش، ارضاکنده‌ی

کنجکاوی‌های عقلانی انسان نیست؛ بلکه به دلیل جنبه‌ی تفریحی و احساسی، مطلوب است و شامل

شایعات، اخبار حوادث و اتفاقات، داستان‌ها، جُک، بازی‌ها و نظایر این‌ها می‌شود؛

۴- دانش روحانی (مقدسی): در ارتباط با دانش مذهبی انسان است و باعث رهایی انسان از گناه

می‌شود؛

۵- دانش ناخواسته: دانشی است که خارج از علایق انسان است و بی‌هدف نگهداری می‌شود.

(Machlup, 1999)

انواع دانش از نظر بلاکر:

جزوه آموزشی

مدیریت دانش سازمانی

- بلاکر (Blacker, 1995) هم در یک طبقه‌بندی از دانش، انواع زیر را شناسایی کرده‌است:
- ۱- دانش ضمنی (نهان): این نوع دانش به سه دسته تقسیم می‌شود:
    - ۱-۱- دانش فرهنگی: به فرآیند دستیابی به ادراکات مشترک اشاره می‌کند؛ فرآیندهایی نظیر جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری؛
    - ۲-۱- دانش ذهنی: دانشی است که به مهارت‌های مفهومی و توانایی‌های شناختی وابسته است؛ دانشی انتزاعی که در ذهن فرد نهفته است؛
    - ۳-۱- دانش منسجم: دانشی که وابسته به عمل و اقدام افراد است. این نوع دانش به حضور فیزیکی افراد و معاملات رودررو متکی است؛
  - ۲- دانش صریح (آشکار): در این طبقه دو نوع دانش قرار می‌گیرد:
    - ۱-۲- دانش نظام‌مند: دانشی که می‌تواند به گونه‌ای نظام‌مند در روابط تکنولوژی، نقش‌ها و رویه‌های رسمی تحلیل شود. این نوع دانش، اشاره به دانش‌های جمعی و مشترک بین انسان‌ها دارد؛
    - ۲-۲- دانش منظم: در قالب علائم و نشانه‌هاست و می‌تواند به صورت کتاب و یا اطلاعاتی که به صورت فردی ردوبدل می‌شود، یافت شود.

انواع دانش از نظر لیدنر و علوی:

جزوه آموزشی

مدیریت دانش سازمانی

- لیدنر و علوی (Leidner & Alavi, 2000) به چهار نوع دانش اشاره کرده‌اند:
- ۱- دانش ضمنی (نهفته): در زمینه‌ی اقدامات و تجارب افراد است و تشکیل‌دهنده‌ی مدل‌های ذهنی آن‌ها؛
  - ۲- دانش صریح (آشکار): در مقایسه با دانش ضمنی، عمومیت بیشتری دارد و به راحتی قابل انتقال است؛
  - ۳- دانش فردی: در وجود فرد نهفته است و ریشه در اقدامات فردی او دارد؛
  - ۴- دانش گروهی: دانشی که در سیستم‌های اجتماعی و فرهنگی یک سازمان نهفته است.